

Основні аспекти забезпечення інформаційної підсистеми Інноваційної моделі транскордонного співробітництва

У здійсненні науково-технічних процесів вітчизняними підприємствами і організаціями існує низка проблем, які не можуть бути розв'язані без створення належного інституційного забезпечення. Так, значні витрати на дослідження і розробки, високий ризик інноваційних проектів, відсутність взаємозв'язку між учасниками інноваційного процесу, необхідність вирішення екологічних проблем потребують створення інфраструктури ринку інновацій. Як зазначає І.А. Шовкун, зниження рівня технологічного розвитку економіки України, відсутність вагомих зрушень в інноваційному процесі, згорання масштабів науки має інституційне підґрунтя [1]. Існуюча інституційна база інновацій породжує високі витрати здійснення трансакцій, а низький рівень гарантій права власності не забезпечує достатніх обсягів інвестицій для повної реалізації потенціалу сучасних технологій та заважає укладенню довготермінових угод з метою інноваційного росту. Тому, розв'язання основних проблем низької інноваційності економіки вважаємо можливим через налагодження взаємозв'язків між науково-дослідними установами, підприємствами і бізнесом, формування інформаційної бази науково-технічних розробок, створення системи перерозподілу ризиків інноваційної діяльності і забезпечення сприятливих інституційних умов для інноваційно активних суб'єктів господарювання.

Актуальність інституційних змін зумовлена необхідністю зменшення трансакційних витрат процесу передачі технологій, що виникають внаслідок: (1) збору інформації про наявність науково-технічних розробок на внутрішньому і зовнішньому ринку, здійсненням вибору типу технології; (2) пошуку партнерів, оцінкою ефективності впровадження та патентної чистоти технології; (3) проведення переговорів, розробкою договірної документації, здійсненням контролю за передачею технічної документації, обладнання, ліцензії; (4) адаптації технології до технічного рівня підприємства, зміною

нормативно-правових актів, законодавчої бази, появою нових технологій. Між групами цих витрат існує залежність – чим вищі витрати до укладання договору, тим менші наступні витрати, пов'язані з контролем за дотриманням його умов [2].

Створення сприятливого інституційного середовища для здійснення інноваційної та економічної діяльності суб'єктами господарювання можливе через запровадження інноваційної моделі транскордонного співробітництва суб'єктів прикордонних територій України та інших держав, зокрема Польщі.

Для забезпечення інноваційної співпраці прикордонних регіонів пропонуємо створення Інноваційного центру транскордонного співробітництва. Актуальність запровадження вказаної інституції зумовлена низкою особливостей у трансформаційних процесах економіки України, що характеризуються нестабільністю попиту і пропозиції науково-технічних розробок на вітчизняному ринку. Разом з тим, в перехідний період відбувається скасування соціалістичних інститутів і створення нових, які повинні ефективно сприяти ринковим перетворенням в країні.

В нашій країні це завдання ускладнюється відсутністю наступності в діяльності таких інституцій та їх частою зміною, що зумовлює нестабільність у сфері регулювання господарської діяльності. Так, разом з ліквідацією Державного інноваційного фонду припинили діяльність галузеві інноваційні фонди, а також відповідні фонди підприємств, які дозволяли фінансово підтримувати прикладні розробки у галузевих науково-дослідних інститутах. Створена на заміну цієї установи Державна інноваційна компанія не володіє власними джерелами фінансування, тому не може істотно підтримувати реалізацію інноваційної політики в державі. В Росії, наприклад, діє Фонд сприяння розвитку малих підприємств у науково-технічній сфері, який активно здійснює кредитування інноваційних проектів на загальну суму близько 12 млн дол. США у рік. Згідно російського законодавства на рахунок цього Фонду усі відомства Росії щорічно відраховують 0,5% свого бюджету, а з федерального бюджету додається 1,5% загальних асигнувань на науку [3].

Структурна побудова інноваційної моделі транскордонного співробітництва містить взаємопов'язані наукову, інституційну, фінансову, інформаційну підсистеми та підсистему підприємництва (рис.1). Як відомо, одним з найважливіших чинників ефективної роботи будь-якої системи є належний рівень управління її діяльністю. Для успішної реалізації інноваційної моделі транскордонного співробітництва необхідно забезпечити збалансовану роботу всіх її підсистем.

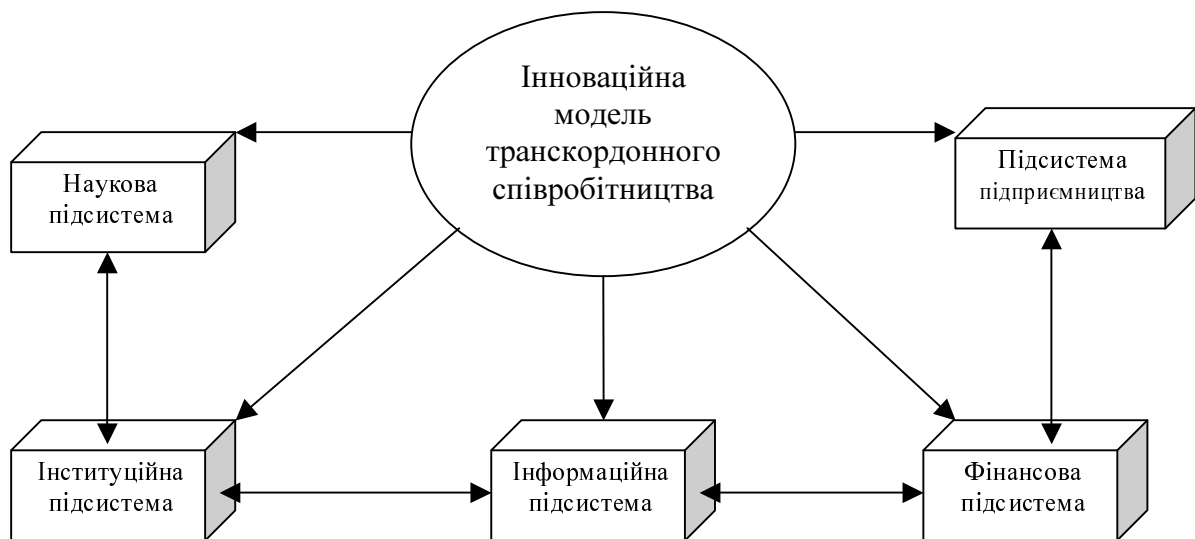

Рис. 1. Структурна побудова інноваційної моделі транскордонного співробітництва

Порівнюючи зміст основних завдань „Стратегії розвитку Львівської області” [4] та „Стратегії розвитку Подкарпатського воєводства” [5] і напрями їх реалізації у розрізі підсистем інноваційної моделі транскордонного співробітництва, зауважимо, що в цих документах найбільшу увагу приділено розвитку підприємницької діяльності та її інституційного забезпечення. В обох стратегіях недостатньо розроблено завдання щодо забезпечення інформаційної складової розвитку регіону. З точки зору реалізації інноваційної моделі транскордонного співробітництва доцільно передбачити низку заходів для посилення кожної її підсистеми, особливо інформаційної.

Загальновизнаним є факт, що основою активізації інноваційної діяльності є „інформаційний пул” – критична маса інформації, яка бере участь у інформаційному обміні між учасниками інноваційного процесу – донорами і

реципієнтами капіталу (авторами новинок, які використовуються в проєкті, венчурними фірмами, що сприяють просуванню технологій) [6, С.135]. Істотною перешкодою на шляху інвестиційних капіталів у інноваційні проєкти є відсутність національної інформаційної системи, яка накопичує інформацію про дослідження, завершені проєкти, комерційне використання інноваційних ідей. Тому розвиток інформаційної підсистеми моделі має відбуватися в межах загальноукраїнської системи і полягатиме у поширенні інформації серед підприємців, населення та зацікавлених осіб прилеглих територій. З метою створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку передбачається запровадження ефективних механізмів інформаційного обміну між учасниками інноваційного ринку, створення бази даних інноваційних проєктів.

У даний час вже розпочався процес створення інформаційної підсистеми Львівським центром науково-технічної і економічної інформації (ЛьВЦНТЕІ), який виконує функції регіонального інформаційно-інноваційно-освітнього комплексу, створюється регіональний інформаційний портал. Метою цього portalу є: забезпечення інформаційно-аналітичного і консультативного каналу електронної інформації для наукових і бізнесових кіл регіону, формування інноваційної культури у населення, постійний моніторинг інноваційних процесів, пошук і впровадження нових технологій, сприяння процесу комерціалізації інтелектуальної власності [7]. Реалізація інноваційної моделі транскордонного співробітництва значно розширить можливості поповнення інформаційної бази цього portalу за рахунок чіткої координації надходження інноваційних пропозицій від науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів, промислових підприємств, малого й середнього бізнесу та інших суб'єктів господарювання не тільки українських областей, а й польських регіонів.

Провідну роль у посиленні інформаційного забезпечення науково-технічної діяльності відіграватиме Інноваційний центр транскордонного співробітництва, який може бути створено на базі неприбуткової громадської

організації. Він стане основою розвитку регіональної мережі обміну технологіями, що забезпечить процес обміну інформацією про нові технології між науково-дослідним сектором і підприємствами.

Поняття „інноваційний центр” найчастіше застосовується до інноваційних структур, які являють собою асоціації підприємств і фірм, об’єднаних загальною метою досягнення високого комерційного результату на основі використання науково-технічних розробок та винаходів [8, С.79]. Офіси цих підприємств і фірм зазвичай розташовані в одній будівлі, добре пристосовані для проведення переговорів, навчальних занять, підготовки і здійснення рекламних заходів. Адміністрацію такої асоціації називають інноваційним центром. Наведене визначення є близьким до поняття „бізнес-інкубатора” і потребує уточнення, оскільки йдеться про створення центру для забезпечення діяльності суб’єктів господарювання прикордонних територій.

Враховуючи, що основним завданням інноваційної інфраструктури є не підтримка створення нових фірм (як у бізнес-інкубаторів), а налагодження співпраці існуючих підприємств і організацій у науково-технічній сфері та забезпечення міжнародного інноваційного співробітництва, сформулюємо визначення інноваційного центру. Інноваційний центр транскордонного співробітництва – це підприємство, створене у формі юридичної особи, діяльність якого полягає у концентрації інноваційних пропозицій, підтримці процесів реалізації інноваційних проектів суб’єктами господарювання та забезпеченні процесу обміну інформацією в межах транскордонної співпраці.

Заснування Інноваційного центру транскордонного співробітництва можна вважати першим етапом еволюційного розвитку інституційного середовища в транскордонному регіоні. На цьому етапі основною функцією Центру буде налагодження процесу обміну науково-технічною інформацією між суб’єктами господарювання та створення бази даних інноваційних пропозицій. Учасниками інноваційної моделі транскордонного співробітництва на цьому етапі будуть науково-дослідні установи, вищі навчальні заклади, великі промислові підприємства Львівської області і Подкарпатського

воєводства.

На початковому етапі вважаємо за доцільне розміщення інформації на web-сторінці безкоштовно для суб'єктів господарювання, що дозволить зібрати максимальну кількість інформації. Формування інформаційної бази за таким принципом буде можливим завдяки фінансуванню діяльності Інноваційного центру транскордонного співробітництва за рахунок грантових коштів програм технічної допомоги ЄС, одержаних для створення інфраструктури ринку інновацій. Після завершення цього етапу поповнення бази даних буде відбуватися на платних засадах.

Принцип побудови бази даних і розміщення матеріалів повинен забезпечити користувачам декілька рівнів доступу до інформації. На першому рівні, який є відкритим, для користувача пропонуються: загальна інформація про Інноваційний центр транскордонного співробітництва та про базу даних, правила та умови користування інформацією; каталоги, списки, класифікатори об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ). Другий рівень передбачає одержання користувачем за помірну плату загальних відомостей про ОІВ, інформації про суть винаходів, технологій, ідей, ознайомлення з рефератом та формулою винаходу. Третій рівень дає можливість ознайомитися з повним описом ОІВ, на які видані охоронні документи, та одержати повну інформацію про власника об'єкту, за що користувач сплачує відповідну суму згідно встановлених тарифів. Якщо в базі даних розміщується інформація про наукову розробку, на яку відсутні охоронні документи, то зміст і повнота цієї інформації на кожному з рівнів визначається власником ідеї чи ноу-хау і обумовлюється договором між ним та Інноваційним центром транскордонного співробітництва.

Таким чином, у створеній базі даних науково-технічних розробок накопичуватиметься інформація про наявні об'єкти інтелектуальної власності в регіоні та потреби підприємств у реалізації інноваційних проектів за галузями промисловості. Це в свою чергу, сприятиме становленню цивілізованого ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності, мінімізації ризиків, швидшому впровадженню і підвищенню ефективності використання наукових розробок.

Другий етап передбачає трансформування Інноваційного центру транскордонного співробітництва у Міжнародний центр інновацій та розвитку. До функцій, які забезпечувала попередня інституція, додадуться функції, пов'язані з комерціалізацією технологій та наданням консультаційних послуг. На цьому етапі діяльність Міжнародного центру інновацій та розвитку сприятиме мінімізації транзакційних витрат в процесі трансферу технологій, виконуючи наступні операції: формування пакету інноваційних пропозицій, їх експертна оцінка, розсилка інформаційних листів, виявлення зацікавлених осіб, підприємств, організацій; розробка інноваційних проектів; пошук форм і джерел фінансування розробки та реалізації інноваційних проектів; надання приміщень, земельних ділянок для реалізації проектів; забезпечення переговорного процесу між потенційними замовниками та інноваторами, укладання договорів на промислове впровадження та комерційну реалізацію інновацій; укладання угод із страховою компанією щодо страхування наукових розробок і кредитів, виданих на їх впровадження.

Організаційна форма Міжнародного центру інновацій та розвитку пропонується як спільне підприємство або товариство з обмеженою відповідальністю, яке працюватиме на засадах самофінансування за рахунок коштів, що надходитимуть від надання інформаційних, консультаційних та проектних послуг, реалізації інноваційних проектів, та коштів, передбачених у місцевому бюджеті для фінансування проектів транскордонного співробітництва. У структурі Центру, крім відділів інформації, експертизи, проектування, економічного та аналітичного відділів, пропонується створити патентний та консалтинговий відділи.

На цьому етапі виникає необхідність класифікації інноваційних пропозицій за якісними показниками і визначення їх орієнтовної вартості, тому інформаційний відділ та відділ експертизи будуть співпрацювати із зовнішніми експертами. З цією метою відділ експертизи поряд з основними експертами, що працюють на постійній основі, укладатиме угоди з експертами для оцінки інноваційних пропозицій з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. На

основі одержаної інформації про новинки, що вказана в заявці, експерти визначатимуть рівень новизни об'єкту, корисний ефект від впровадження, сфери доцільного застосування новинки.

За необхідності одержання патентного захисту науково-технічної розробки, інформація про інноваційну пропозицію передається також у патентний відділ, який у першу чергу здійснює інформаційний пошук, за його результатами проводить попередню оцінку відповідності об'єкта промислової власності умовам видачі охоронного документа, після погодження з клієнтом організаційних і фінансових питань оформляє заявку на одержання такого документа. Працівники відділу за необхідності забезпечують патентною та нормативною інформацією інші відділи Центру, проводять різні види пошуку патентної інформації та документації щодо винаходів, корисних моделей, промислових зразків як у співпраці з консалтинговим відділом, так і на виконання запитів споживачів.

На основі експертної оцінки спеціалісти інформаційного відділу, користуючись відомостями про попит на наукові розробки, які розміщені у базі даних, визначають конкретні підприємства для впровадження інновації. Після попередніх переговорів з керівництвом кожного підприємства та погодження концепції впровадження науково-технічної розробки укладається відповідна угода між Центром і підприємством щодо розробки інноваційного проекту. Інноваційна пропозиція (заявка) разом з висновком про експертну оцінку та характеристикою підприємства передається у проектний відділ для розробки інноваційного проекту.

Концентрація значного масиву наукової та маркетингової інформації, залучення до роботи кваліфікованих спеціалістів та експертів зумовлюють таку важливу функцію Центру, як надання консалтингових послуг. Ця діяльність знаходиться у компетенції консультативного відділу і передбачає співпрацю з підприємствами та організаціями, які надсилають інноваційні пропозиції, від яких надходять запити, а також із суб'єктами господарювання, які самостійно здійснюють реалізацію інвестиційно-інноваційних проектів. Фахівці відділу

надаватимуть учасникам інноваційного співробітництва консультації з організаційних, правових, економічних питань щодо набуття, захисту та використання прав на ОІВ, а також допомагатимуть у заповненні бланків заявок на розміщення інформації про науково-технічні розробки у базі даних. Послуги надаються за окрему плату, розмір якої визначається ступенем участі господарюючих суб'єктів у реалізації інноваційної моделі транскордонного співробітництва.

У зв'язку з необхідністю забезпечення співпраці різних суб'єктів господарювання, організаційна форма та функції яких істотно відрізняються, доцільно в процесі реалізації інноваційної моделі транскордонного співробітництва поступово вдосконалювати діюче законодавство України у сфері регулювання і державної підтримки інноваційної діяльності та здійснення транскордонної співпраці. Так, для забезпечення ефективної роботи Міжнародного центру інновацій та розвитку, який підтримуватиме процеси обміну науково-технічними розробками між підприємствами та організаціями прикордонних регіонів, в Україні доцільно прийняти закони „Про комерціалізацію технологій та об'єктів патентного права” і „Про транскордонне науково-технічне співробітництво”. Ці нормативно-правові акти повинні врегулювати питання власності на об'єкти патентного права, створені за кошти державного бюджету, порядок передачі права на їх використання вітчизняним та іноземним суб'єктам господарювання; визначити порядок оцінки та реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, а також межі повноважень установи, яка буде здійснювати вказані операції (Міжнародного центру інновацій та розвитку); передбачити підготовку кваліфікованих фахівців у сфері комерціалізації технологій (технологічних брокерів) та визначити їх функції у процесі обміну інноваціями.

Основними очікуваними ефектами функціонування Центру вважаємо створення інноваційної інфраструктури, активізацію наукового співробітництва, встановлення взаємозв'язків між сектором науки та підприємництвом і налагодження процесів обміну інноваціями, забезпечення

сприятливих умов для формування інноваційного кластера у Львівській області.

Література:

1. Шовкун І.А. Інституційні передумови формування інноваційної спрямованості економічного розвитку України // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Выпуск 69 / <http://www.donntu.edu.ua>.
2. Іжевський П.Г. Вплив та врахування трансакційних витрат при виборі організаційної форми трансферу технологій // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Выпуск 69 / <http://donntu.edu.ua>.
3. Попович О. Не вийде у вас “стратегія запозичення”, добродії // Дзеркало тижня / www.novyny.org.ua.
4. Головні, стратегічні і операційні цілі розвитку Львівської області // <http://www.loda.gov.ua/oda/documents/article;1082/>.
5. Strategia rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2000-2006. Skróót.–Rzeszów: Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, 2000. – 94 s.
6. Экономическая безопасность: Производство–Финансы–Банки/Под ред. В.К.Сенчагова – М.: ЗАО Финстатинформ, 1998. – 621 с.
7. Кульчицький І., Яворський М. Регіональний портал в мережі Інтернет на базі інформаційних ресурсів Львівського центру науково-технічної та економічної інформації: концепція створення та організаційна модель розвитку // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2002/trud/sec3/>.
8. Избранные вопросы современного инновационного менеджмента для малых и средних предприятий / Под. Ред. Р.Мюллера, В.Соловьева. – К.: ДЕМІУР, 2000. – 284 с.